

Тая първа печатна вест на Ломското читалище говори, че презъ лѣтото на 1856 г. е основано читалището. Не се опредѣля точно, кога но близо до истината е твърдението на Д. Мариновъ,¹⁾ че това е станало на Гергьовденъ. Къмъ времето, когато е пратена дописката, читалището вече се е обогатило съ доста книги. Можемъ да твърдимъ, че второто читалище е Ломското, основано отъ Кръстю Стояновъ Пишурката.

Читалището въ гр. Шуменъ е било основано въ 1856 год. на 29 юнии, Петровденъ, по инициативата на Сава Доброплодный — тогава директорътъ на полугимназията въ градъ Шуменъ. То се е помѣщавало въ едно кафене, на входнитѣ врата на което е имало табела съ надписъ: Читалище.

Читалището е имало до стотина членове, които плащали годишно по единъ минць членски вносъ. То се е ръководило отъ настоятелство, но е нѣмало уставъ. Писменнитѣ работи, по молбата на настоятелство и на директора на полугимназията, сж се водили отъ по възрастнитѣ и по интелигентнитѣ тогава ученици: Василь Друмевъ — отпослѣ авторъ на „Иванко, убиеца на Асѣня“ и Василь Стояновъ — отпослѣ известенъ нашъ книжовникъ.

На следната година отъ основаването на читалището (1857) г. по възрастнитѣ ученици отъ полугимназията, между които В. Друмевъ и В. Стояновъ, ръководени отъ учителитѣ си С. Доброплодный и Милановичъ (сърбинъ) сж представили за пръвъ пжтъ въ Шуменъ, може би и въ България, комедията „Михалъ“ отъ С. Доброплодный. На представлението сж присжтствували каймакаминътъ, първенцитѣ на града и по събудената младежъ. Презъ антрактитѣ е свирилъ оркестъръ или „банда“, както сж казвали тогава, устроенъ отъ нѣкой си чужденецъ Шафранъ. Въ „бандата“ е участвувалъ и известниятъ Добри Войниковъ — тогава ученикъ.

Бързо вече читалищата никнатъ по села и градове и отъ 1856 г. до 1876 г., въ земитѣ населени съ българи (сегашна България, Тракия, Македония, Добруджа) сж били открити 130 читалища, казва нашия писателъ г. Стилиянъ Чилингировъ²⁾. За тия читалища намираме данни; може би да е имало още нѣкои читалища, за които липсватъ за сега сведения.

НАЧАЛО НА ЧИТАЛИЩНИЯ ЖИВОТЪ ВЪ ОТДѢЛНИТѢ ГРАДОВЕ И СЕЛА

(Азбучна лѣтобройна таблица)

1856

· Ломъ, Свищовъ, Шуменъ — 3.

1858 или 1860

Хасково — 1

1860

Битоля, Казанлъкъ, Сливенъ, Стара-Загора — 4.

1861

Букурещъ, Габрово, Карлово, Тулча — 4.

¹⁾ Юбилеенъ сборникъ 1856—1926 на Ломското читалище „Постоянство“.

²⁾ Ст. Чилингировъ — Български читалища. 1930. 624 стр., 650 стр.